

Recaizade Mahmut Ekrem ve Edebiyat Öğretimi

Seçil Yüksel¹, Yasemin Uzun²

¹ Kepez Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu, Milli Eğitim Bakanlığı, Çanakkale, Türkiye

² Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Eğitim Fakültesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye

Sorumlu Yazar: Yasemin Uzun, yaseminuzun@hotmail.com

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Bilgilendirme: Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazarın danışmanlığında tamamladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Kaynak Gösterimi: Yüksel, S., & Uzun, Y. (2019). Recaizade Mahmut Ekrem ve edebiyat öğretimi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 15(4), 339-349. doi: 10.17244/eku.643851

Recaizade Mahmut Ekrem and Teaching of Literature

Seçil Yüksel¹, Yasemin Uzun²

¹ Kepez Mehmet Akif Ersoy Middle School, Ministry of National Education, Canakkale, Turkey

² Department of Turkish and Social Sciences Education, Faculty of Education, Canakkale Onsekiz Mart University, Canakkale, Turkey

Corresponding Author: Yasemin Uzun, yaseminuzun@hotmail.com

Article Type: Research Article

Acknowledgement: This article was generated based on the first author's master thesis which was completed under the supervision of second author.

To Cite This Article: Yüksel, S., & Uzun, Y. (2019). Recaizade Mahmut Ekrem ve edebiyat öğretimi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 15(4), 339-349. doi: 10.17244/eku.643851

Recaizade Mahmut Ekrem ve Edebiyat Öğretimi

Seçil Yüksel¹, Yasemin Uzun²

¹ Kepez Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu, Milli Eğitim Bakanlığı, Çanakkale, Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7366-1921>

² Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Eğitim Fakültesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8995-772X>

Öz

Bu çalışmada öğretmenliğini hayatının her kademesine yayan, giyim-kuşam, konuşma, hal ve tavırla, eğitime verdiği değerle ön plana çıkan Recaizade Mahmut Ekrem'in Ta'lim-i Edebiyat (1911), Takdir-i Elhan (1886), Takrizat (1898), Kudemadan Birkaç Şair (1887) adlı ders kitapları günümüz Türk Eğitim sistemi açısından değerlendirilmiştir. Araştırmanın amacı, Recaizade Mahmut Ekrem'in incelenen edebiyat ders kitaplarındaki strateji, yöntem ve teknikleri günümüz eğitim sistemi ile karşılaştırıp tespit etmek ve ortaya çıkarmaktır. Ta'lim-i Edebiyat, Mekteb-i Mülkiye'de öğretmenliği sırasında yazdığı edebiyat ders kitabıdır. Takdir-i Elhan'ı, öğrencisi Menemenlizade Mehmet Tahir'in Elhan adlı şiir kitabına yazdığı edebi eleştiriden yola çıkarak yazmıştır. Takrizat adlı eseri Recaizade Mahmut Ekrem'e gönderilen, o dönemin genç şair ve yazarlarının eserlerine yaptığı edebi eleştiri mektuplarından oluşmuştur. Kudemadan Birkaç Şair adlı kitap ise edebiyat ders notlarıdır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden, doküman analizi kullanılmıştır. İncelenen edebiyat ders kitapları, günümüz eğitim sistemi ile karşılaştırıldığında, benzerlik gösteren eğitim strateji, yöntem ve teknikleri ile eğitim ilkelerini barındırmaktadır. Diğer disiplinlerle ilişki kurma, hedef kitleye görelilik, hayatilik, yakından uzağa, kolaydan zora, buluş yolu ile öğrenme stratejisi, tümevarım, örneklendirme (tanık gösterme), soru-cevap şeklindeki günümüz eğitim sisteminin eğitim ilke, strateji, yöntem ve tekniklerine dair örnekler tespit edilmiştir. Bu benzerliklerin Tanzimat döneminde görülmesi ise ayrıca önem taşımaktadır. Edebiyat öğretiminin Tanzimat döneminde batılı yöntem ve tekniklere göre yapıldığı tespit edilmiştir.

Makale Bilgisi

Anahtar Kelimeler: Edebiyat öğretimi, Öğretim stratejileri, Teknik ve yöntem, Recaizade Mahmut Ekrem

Makale Geçmişi:

Geliş: 13 February 2019
Düzeltilme: 20 September 2019
Kabul: 18 October 2019

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Recaizade Mahmut Ekrem and Teaching of Literature

Abstract

In this study, the Ta'lim-i Edebiyat, Takdir-i Elhan, Takrizat, Kudemadan Birkaç Şair literature course books of Recaizade Mahmut Ekrem, who reflects his teacher role in everything about his life, from clothing, manners, discussions to the value he gives to literature, were evaluated regarding the Turkish Education System. The aim of the study is to determine and compare the strategies, methods and techniques of Recaizade Mahmut Ekrem with today's education system. Ta'lim-i Edebiyat is a course book written during his years at Mekteb-i Mülkiye as a teacher. Takdir-i Elhan was published through his criticism of his student Menemenlizade Mehmet Tahir's poetry book Elhan. Takrizat is a collection of letters, including his criticisms about young poets and authors' works, which were sent to Recaizade Mahmut Ekrem. Kudemadan Birkaç Şair consists of his literature lesson notes. In this research document analysis, one of the qualitative research methods, was used. Once the relevant sources of data had been analysed, there were examples of interdisciplinary studies, student dependence, conduct of life, from easy to difficult, discovery learning strategies, inductive method, sampling, and the question-answer method which were detected as strategies, methods and techniques of the current education system. It is important to see that these similarities existed during the Tanzimat period. It was determined that literature education was conducted according to western methods and techniques during the Tanzimat period.

Article Info

Keywords: Teaching of literature, Teaching strategies, Technic and method, Recaizade Mahmut Ekrem

Article History:

Received: 13 Şubat 2019

Revised: 20 Eylül 2019

Accepted: 18 Ekim 2019

Article Type: Research Article

Giriş

Recaizade Mahmut Ekrem'in eserleri ile Tanzimat Dönemi'nin ikinci yarısı şair ve yazarları arasında yer edinmiş biri olmasının yanında, ona asıl üstat sıfatını veren yönü edebi bilgi donanımı ile bunları edebi çevrelere ve gelecek kuşaklara aktarması olmuştur.

Üstat sıfatına nail olması Ekrem'in babasından edindiği Eski Edebiyat bilgisine vakıf olmasının yanı sıra; onun iyi bir muhitte dünyaya gelmesi ve aldığı eğitimler sonucunda dünya edebiyatı, özellikle Fransız Edebiyatı bilgisine fazlası ile sahip olması ile meydana gelmiştir. Onun üstat tabirinin altını dolduran donanımı şüphesiz ki; bu bilgi ve birikimlerini kendi edebi duygu harmanı ile aktaracağı bir mecraya sahip olabilmesiydi.

1878-1887 yılları aralığında Mekteb-i Mülkiye ve Mekteb-i Sultani'de edebiyat öğretmenliği yapmaya başlamıştır (Türk Dünyası Edebiyatı Tarihi, 2006, s. 149). Daha çok romanları ve tiyatro eserleri yani mensur eserleri ile adını duyuran yazar, öğretmenliği ve bu alanda yazdığı edebiyat öğretimi kitapları ile asıl ününü kazanmıştır. Öğretmenlik onda yaşam biçimi halini almıştır. Bu görevi esnasında ders notlarından meydana getirdiği Ta'lim-i Edebiyat adlı eseri uzun yıllar ders kitabı olarak resmi okullarda okutulmuştur (Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2006, s. 684).

O, öğrencilerine hep rehberlik yapmıştır. Bu rehberliğini mezun olan öğrencisi Menemenlizade Mehmet Tahir'in Elhan adlı şiir kitabının basımından önce de göstermiştir. Öğretmenliği usta-çırak ilişkisi içerisinde gerçekleştirmiştir. Namık Kemal, Recaizade Mahmut Ekrem'in Ta'lim-i Edebiyat adlı eserini inceleyerek Ta'lim-i Edebiyat Üzerine Bir Risale adlı kitabı meydana getirmiştir. Aynı şekilde Ekrem de, öğrencisi Menemenlizade Mehmet Tahir'in Elhan adlı eseri üzerine yaptığı incelemelerden Takdir-i Elhan'ı yazmıştır.

Aslında usta-çırak ilişkisini o da öğretmeni olarak saydığı Namık Kemal'den öğrenmiştir. Ali Ekrem'in Recaizade Mahmut Ekrem Bey Hayatı ve Asarı adlı kitabında da belirttiği gibi; Recaizade uzakta bulunan (Namık Kemal sürgünde iken) üstadına, yazdığı şiirleri kendisinin olmadığını söyleyerek göndermiş ve ondan tarafsız bir beğeni beklemiştir (Özgül, 2007).

Türk Edebiyatındaki adını ön plana çıkardığı eserleri yine Muallim Naci ile aralarında yaşadıkları abes-muktebes tartışması üzerinden kaleme alınan Zemzeme I-II-III eserleridir. Aralarındaki bu husumet öyle boyutlara ulaşmıştır ki; araya hükümet yetkilileri girmek zorunda kalmıştır. Her ne kadar öğretmen vasfını hayatının her aşamasına yaysa da; Muallim Naci ile yaşadığı bu husumeti ileri boyutlara götürmüş ve Muallim Naci'nin lehine kabul ettiği öğrencileri kabul etmemiş, öğretmen vasfını onlar üzerinde kullanmayı reddetmiştir.

Hem eski edebiyata vakıf olması hem de batı etkisinde gelişmeye başlayan yeni edebiyatın sıkı savunucularından olması, onun edebi eserleri kronolojik olarak incelendiğinde de ortaya çıkmaktadır. Zemzeme I'de eski tarzda yazılmış birçok gazel ve kıtanın yer alması, edebi hayatının ilk dönemlerinde Ekrem'in çocukluk yıllarından beri etkilendiği eski edebiyattan kopmadığını göstermektedir. Hatta Tefik Fikret, Ekrem'in III. Zemzeme'si ve Takdir-i Elhan'ı okuduktan sonra şiir anlayışının ve görüşünün değiştiğini belirtmektedir. Yazar, eski edebiyat düşünce ve fikir yapısına batılı biçimler getirmenin şiir açısından uygun olacağını savunmuştur (Kaplan, 2007, s. 79).

Zemzeme II'de ise Ekrem, eski mazmunları kullanmasına karşın biçimsel olarak şiirde yeni şekillerden yararlanmıştır. Hocası Namık Kemal'in Ekrem'in bu kitabında en çok beğendiği şiirleri ise Makber ve Bülbül şiirleri olmuştur. Namık Kemal, özellikle bu şiirlerin Türk şiirinin olgunlaşması açısından önem arz eden şiirler olduğunu belirtmiştir (Bolayır,1921).

III. Zemzeme ise diğer iki Zemzeme'den çok farklı bir şekilde yazılmıştır. Nitekim Ekrem, bu eserinde hem yavaş yavaş edebiyat sahnesine de sızmaya başlayan "vatan, millet" konularını işlemiş hem de hocası Şinasi'nin izinden giderek Fransızca'dan tercüme ettiği birtakım şiirleri (Hugo, Lamartine ve La Fontaine gibi) dikkatleri çekmiştir (Tosun,2010). Türk edebiyatının gelişim safhaları Recaizade Mahmut Ekrem'in kendi edebi yaşamında da bilfiil gözlenmektedir.

İçerisinde bulunduğu Tanzimat Edebiyatı sonrasında meydana gelecek olan Servet-i Fünun edebi akımının da çerçevesini de çizmiştir. Yazarlığa ilk başladıkları yıllarda daha çok Muallim Naci ile hukukları bulunan Tefik Fikret ve Cenab Şehabeddin ile her zaman batılılaşan Türk Edebiyatı'nı savunan Sezai ve Halid Ziya; Namık Kemal-Recaizade Ekrem- Abdülhak Hamid ekolünü şiirlerinde ve yazılarında devam ettirmişlerdir. Servet-i Fünun

Edebiyatı'nın mensupları olan bu şair ve yazarlardan özellikle Cenab Şehabeddin, Servet-i Fünun Edebiyat akımının öncüsü olarak görülmüştür (Okay, 2005). Özellikle Fransız simbolist şair ve yazarların etkisi ile yazılan eserler Edebiyat-ı Cedide akımının fikir alt yapısını da oluşturmuştur.

Servet-i Fünun Edebiyatı ile Türk edebiyatına girdiği varsayılan tablo altına şiir yazma geleneğinin ilk örneğini Recaizade Mahmut Ekrem Tasvir adlı şiiri ile gerçekleştirmiştir (Tosun, 2010).

Özellikle o devrin gençleri üzerindeki etkisi çok fazladır. Gençler üzerindeki etki Namık Kemal ile başlayıp Ekrem ve Hamid ile devam etmiştir. Bu üçlüden bayrağı alanlar ise bu ekolü devam ettirmişlerdir. "Menemenli Tahir, Ali Ferruh, Abdülhalim Memduh, Mehmed Rüşdi, Mustafa Reşid, Tepedenli Kamil, Ahmed Reşid vs. gençler, her yeniliğin mümessili olarak Namık Kemal, R. Ekrem ve Hamid'i tanır; eserlerinde onların tesirinde kalmış, aleyhlerinde neşriyatta bulunmamışlardır (Tansel, 1953).

Hatta bu etki çok daha sonraki yıllara kadar devam etmektedir. Milli Edebiyat Dönemi'nin önemli isimlerinden Ömer Seyfettin'in Yeni Lisan Makalesi'nde de Recaizade Mahmut Ekrem'in edebi anlayışının etkileri görülür.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada kullanılan araştırma modeli, literatür incelemesi olarak isimlendirilen yazarın ilgili tüm eserlerinin incelenerek edebiyat eğitimi temasına ilişkin bulguların saptanması ve yorumlanması şeklindedir. Nitel araştırma yöntemlerinden, doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen, olay veya olgular hakkında, bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu Recaizade Mahmut Ekrem'in Ta'lim-i Edebiyat, Takdir-i Elhan, Takrizat, Kudemadan Birkaç Şair adlı edebiyat ders kitabı niteliğindeki eserleridir. Recaizade Mahmut Ekrem'in eleştiri kitapları, roman, şiir ve tiyatro eserleri eğitim açısından ele alınamayacağı için çalışmaya alınmamıştır.

Veri Toplama Araçları

Nitel bir araştırma olması sebebiyle doküman analizi metodu kullanılmıştır. Bu nedenle çeşitli dokümanlar da (belgeler, yazışmalar, fotoğraflar gibi) nitel araştırmada kullanılan verilere temel oluşturabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Bu çalışmanın veri toplama araçlarını Recaizade Mahmut Ekrem'in hayatı, sanatı, eserleri, edebi görüşlerini belirttiği yazıları, hatıraları ve hakkında yazılan dergi ve köşe yazıları oluşturmaktadır. Bu literatür incelemesi esnasında Recaizade Mahmut Ekrem'in hayatı, sanatı ve edebi eserlerinin çeşitli araştırmalarda yer bulduğu görülmüştür. Aynı zamanda hayatını konu alan kitap, dergi, çalışmalar vs. kaynaklarda öğretmen kimliği üzerinde sıklıkla durulmuş ve edebiyat ders kitapları yazdığı belirtilmiştir. Buna karşın Recaizade Mahmut Ekrem'in öğretmen kimliği ve edebiyat ders kitabı yazarlığı üzerinde toplu ve derinlemesine bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla bugüne kadar yapılan çalışmalar Recaizade Mahmut Ekrem'in Türk Dili ve Edebiyatı üzerine yapılmış olup onun Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi üzerine yapılmış bir çalışması bulunmadığı tespit edilmiştir.

Bunun üzerine, Recaizade Mahmut Ekrem'in Ta'lim-i Edebiyat, Takdir-i Elhan, Takrizat, Kudemadan Birkaç Şair adlı edebiyat ders kitabı niteliğindeki kitapları incelendiğinde diğer disiplinlerle ilişki kurma, hedef kitleye görelilik, hayatilik, yakından uzağa, kolaydan zora, buluş yolu ile öğrenme stratejisi, tümevarım, tanık gösterme (örneklendirme), soru-cevap gibi günümüz eğitim felsefesi ile örtüşen veriler tespit edilmiştir.

Bu araştırmanın çıkış noktası Tanzimat Dönemi'nde yazılan bu kitaplarda tespit edilen günümüz eğitim anlayışı felsefesi olmuştur. Eleştiri yazıları ise araştırma konusunu destekleyici kitaplar olarak kullanılmıştır. Yazarın roman, şiir, tiyatro ve çeviri eserleri eğitim bakış açısı ile yazılmadığı için araştırmaya alınmamıştır.

İşlem / Verilerin Analizi

Veri toplama araçlarının belirlenmesinin ardından veri toplama süreci gerçekleşir. Nitel araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama yöntemleri görüşme, odak grup görüşmesi, gözlem ve doküman incelemesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Doküman analizi sürecinde, araştırmayı gerçekleştiren kişi öncelikle amacına yönelik mevcut

kaynakları toplar, her bir kaynağı konusu doğrultusunda okur, analiz eder ve gerekli bilgileri not alır ve aldığı notlardan yola çıkarak bazı değerlendirmeler yapar. İçerik analizi sonucunda yapılan sentezler, o alanda yazılmış eserleri belirli özelliklere göre sınıflandırma yapma olanağı tanır (Çepni, 2007).

Bu araştırmada doküman analizi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri kaynak incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Verilerin toplanması bölümünde de belirtildiği üzere; alanyazında Rezaizade Mahmut Ekrem'in sadece Türk Dili ve Edebiyatı ile ilgili çalışmaları bulunmakla birlikte, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi üzerine herhangi bir çalışması bulunmamaktadır. Buna karşın Rezaizade Mahmut Ekrem ile ilgili yapılan tüm araştırmalarda edebiyat öğretmen kimliği ve özellikle edebiyat ders kitaplarından Ta'lim-i Edebiyat'ın önemi üzerinde durulmuştur. Öncelikle bu kitap üzerinde yaptığım incelemeler sonucunda günümüz eğitim felsefesi içerisinde yer alan diğer disiplinlerle ilişki kurma, hedef kitleye görelik, hayatilik, yakından uzağa, kolaydan zora, buluş yolu ile öğrenme stratejisi, tümevarım, tanık gösterme(örneklendirme), soru-cevap eğitim strateji, yöntem ve tekniklerine rastlanmıştır. Bu inceleme sonucunda edebiyat eğitimi ders kitabı olarak kabul edilen Takdir-i Elhan, Takrizat, Kudemadan Birkaç Şair adlı kitapları da aynı eğitim strateji, yöntem ve teknik temaları doğrultusunda incelenmiş ve bu üç kitapta da aynı temaların bulgularına rastlanmıştır.

Bu doğrultuda bazı kaynaklar için internet sitelerinden ve kütüphaneden yararlanılmıştır. Rezaizade Mahmut Ekrem'in çalışma grubu olarak incelenen dört edebiyat ders kitabı niteliğindeki eserlerinin gerçek nüshaları sahalardan temin edilmiştir.

Rezaizade Mahmut Ekrem'in edebiyat eğitimci kimliği ve Ta'lim-i Edebiyat, Takdir-i Elhan, Takrizat, Kudemadan Birkaç Şair adlı edebiyat ders kitabı niteliğindeki eserleri fişleme yöntemi kullanılarak, ayrı ayrı tasnif edilmiştir. Elde edilen veriler günümüz eğitim sisteminin de temelini oluşturan yapılandırmacı yaklaşıma göre değerlendirilmiştir. Eserler, ilgili kitaplarda tespit edilen eğitim ilke, strateji, yöntem ve teknik temaları altında belirli bir sıra ve plan dahilinde analiz edilmiş, sırasıyla kaynakları bulma, okuma, fişleme ve değerlendirme işlemleri yapılmıştır. İncelenen eserlerin barındırdığı eğitim felsefesi günümüz eğitim anlayışı ilke, strateji, yöntem ve teknikleri ile karşılaştırılmış ve bu bağlamda belirlenen veriler plan dahilinde tasnif edilmiş ve yorumlanmıştır.

Bulgular

Rezaizade Mahmut Ekrem'in incelenen ders kitaplarında şu bulgular elde edilmiştir:

Ta'lim-i Edebiyat

Mekteb-i Mülkiyye-i Şahane Matba'asında 1330 yılında Rezaizade Mahmud Ekrem'in Mekteb-i Mülkiyye'deki ders notlarından oluşturduğu bu eseri 397 sayfadan oluşmaktadır. Eser dört bölümden meydana gelmekte olup her bir bölüm altında edebî konu başlıkları ve bu konuların açıklamaları ile örnekleri yer almaktadır. Dönemin birçok edebiyat kitabında görülen benzerlik -farklı bir anlatım deneme- bu kitabın yazımından önceki fikir aşamasında, Ekrem'de de meydana gelmiştir. Bu doğrultuda batıdaki benzer eserlerden esinlenerek böyle bir eser yazmış olacağı akıllara gelmektedir (Tekşan ve Yüksel, 2010). Bu durumu, 1841 yılında *Traité Théorique et Pratique de Litterature* adlı Emilé Lefranc'ın kitabındaki konu sıra takibi ve tanımlamaların benzerliğinden de çıkarabiliriz (Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010, s.685).

Ta'lim-i Edebiyat birçok hususta Türk Edebiyatında bir ilktir. Kitabın birinci kısmındaki edebiyat tanımı ile başlayan usulü ve tasnifi ile bu tarzda edebiyat öğretimi sunan ve derlenen ilk kitaptır.

Kitabın son bölümü asıl basımda mevcut değildir. Çünkü Ekrem, Muallim Naci ile aralarında cereyan eden tartışmanın hoş olmayan sözlere varması yüzünden hükümetin önerisi ile Mekteb-i Mülkiyye'den uzaklaştırılmıştır. Sonrasında son bölümü düzeltilerek bu bölüm tekrar eklenmiştir.

Birinci Kısım üç bölüme ayrılır:

1. Mana yahut Fikir – Lafz yahud Üslub
2. Kuva-yı Zihniyyenin Edebiyatda Fi'li
3. Zihn

Yazar ilk bölümde Fikir hususunu açıklarken Zihin faaliyetlerinin açıklanması hususunun da altını çizer ve zihni fikirler, hayaller ve duygular şeklinde üç başlık altında toplar.

Burada dikkatleri çeken iki husus bulunmaktadır. Bunlardan birincisi:

1. Zihin faaliyetlerini bu başlıklar altında açıklaması ve bu başlıkları açıklarken her bir alt başlığın edebiyattaki hüküm ve önemini göstermesi ve edebiyata ilmi bir bakış açısı getirmesi Türk edebiyatı açısından ilk olmuştur.

2. Bir diğer dikkati çeken husus ise; asıl aktarmak istediği ana başlıktaki fikir iken o bu husustan yola çıkarak zihin faaliyetlerinin hepsini açıklamış, tümevarım yöntemini kullanmıştır. Örneğin Ta'lim-i Edebiyat'ta, "edebiyat kavramını" insan olarak hayal edersek yazar öncelikle insanın fikir ve hafıza yönünü ele alır. Daha sonra o tanımın içini doldurur, ardından ise üslup ve söz sanatları gibi dış güzellik öğelerine yer verir. Bu konuyu Ta'lim-i Edebiyat Üzerine Bir Risale adlı esere ön söz yazan Necmettin Halil Onan (1950, s. 19): "Belagat kitaplarında bulunan bahislere Ta'lim-i Edebiyat'ta da yer verilmekle beraber, bunların tertip ve izah tarzlarıyla alınan misallerde yeni anlayışın tesiri barizdir" şeklinde ifade eder.

Ta'lim-i Edebiyat kitabında bir diğer başlık ise üslub olmuştur. İkinci kısım esalib, üslub, istitrad ve kavanin-i üslub şeklinde dört bölüme ayrılır.

Bu konuyu aktarırken üslup tabirine ait bir takım örnekler vererek özellikleri sıralamış, esasen edebiyattaki üslub hususuna vakıf olmanın gidiş yolunu aktarmıştır. Sonrasında ise Türk ve Dünya Edebiyatı'ndan konu ile ilgili örnekler vererek görüşlerini kanıtlama yoluna gitmiştir.

Kitabın bir diğer bölümünde mecaz konusundan bahsedilir.

Bu konunun özellikle aktarıldığı üçüncü kısım ise dört bölümden oluşur:

1. Tezyinat-ı Üslub, Enva-ı Mecaz
2. Üslub-ı Hakiki, Üslub-ı Mecazi
3. İstitrad
4. Tasnif-i Enva'-i Mecaz

Son bölüm olan dördüncü kısım Sanayi-i Lafziyye ise tamamıyla kitabın özeti niteliğindedir. Bu bölümde Recaizade Mahmut Ekrem, Türk imlasının düzene sokulması, dilin kuralları, edebi sanatlar ile kelimelerin tespiti için dilek ve temennilerde bulunur.

Kitapta tespit edilen güncel ve yenilikçi olarak nitelendirilecek öğretim strateji, yöntem ve ilkeleri şunlardır:

1. Diğer disiplinlerle ilişki kurma ilkesi: Ta'lim-i Edebiyat'ın ikinci bölümündeki üslub-ı müzeyyen hususunu açıklarken yazar şiir ile resim gibi iki farklı disiplini birbirine yaklaştırarak bu konu ile ilgili anlatımı kolaylaştırmaya çalışır. "Üslub-ı sadeyi suluboya ile yapılmış bir resme benzedilmek lazım gelse üslub-ı müzeyyeni de yağlı boya ile yapılmış bir tasvire teşbih etmek iktiza eder. Bu nev' üslubun bi'l-hassa aradığı şey şa'saasıyla, arayıyla nazar-ı istihsana çarpmaktır" (Ekrem, 1911, s. 198).

2. Hedef kitleye yöneliklik: Ta'lim-i Edebiyat'ın birinci bölümünde yazar, Şiveye Mugayeret kısmında kelimelerin Türkçe doğru kullanımından ziyade halk arasındaki her zamanki kullanım şekillerine de dikkat çekerek, ilgili ifadelerin o şekilde kullanılması gerektiğini örneklerle ve zıt örneklerle izah etmeye çalışır, günlük Türk söyleyişleri ve halk vecizeleri ile açıklar. En son örneği ise Charles Verne'nin bir şiirindedir. Üstelik bu örnek ile her edebiyatın kendi söyleyiş özelliklerinin yine o edebiyatın ait olduğu toplumun her türlü özelliğini gözler önüne serdiğini ifade eder (Ekrem, 1911, s. 130-132). Bunların yanı sıra bir adet Arap Edebiyatı'na ait anonim söz, Türk halkının günlük yaşamda kullandığı 34 adet halk söyleyişi bulunmaktadır.

3. Hayatilik: Kitabın Hissiyat-ı Müheyyice konusu adı altında ve o heyecanı anlatabilecek bir örnek olarak; bir gün bir mezar taşı üzerinde gördüğü bir şiiri verir: "Buldum ki çare ruhani cismani sana/ Derdi akdıkça ben âlemde derman Ağlasun/ Sen ciğer param canan bağında gez güller gibi/ Derd-i hasretle baban bi-çare her an Ağlasun" (Ekrem, 1911, s. 40).

4. Yakından uzağa: Ta'lim-i Edebiyat'ın ikinci bölümündeki Şiveye Mugayeret adlı husustaki açıklamalarını öncelikle; günlük Türk söyleyişleri ve halk vecizeleri ile açıklar. Bu konu ile ilgili birçok örnek ve zıt örnek verir. En son örneği ise Charles Verne'nin bir şiirinden verir (Ekrem, 1911, s. 132).

5. Kolaydan zora: Ta'lim-i Edebiyat'ta birinci bölümde, Za'f-ı Te'lif adlı konuyu günlük hayattan "Efendiyi gördüm fakat dün bugün görmedim" (Ekrem, 1911, s. 92) cümlesinin farklı yazılışları ile açıklamaya başlıyor. Akabinde ise; aynı konu ile ilgili edebiyatımızdan Ziya Paşa, İrfan Paşa, Akif Paşa, Sami gibi önemli yazarların edebi örneklerine yer veriyor. Konu ile ilgili kolaydan zora doğru ivme gösteren örneklerle yer vermeyi tercih ediyor.

6. Buluş yolu ile öğretim stratejisi: “Bir şey layıkıyla anlaşılmazsa layıkıyla bilinemez. Me’lü mezayası anlaşılamayan şeyleri ezberlemek ise hafızaya bir büyük bertahmil eylemdir. Bu yolda istihdam olunan kuvve-i hafızalar az zaman içinde diğer kuvvetlerle beraber adeta söner mahvolur” (Ekrem, 1911, s. 57). Bu ifadeleriyle, günümüz eğitim anlayışının özellikle üzerinde durduğu “ezbere dayanan eğitim anlayışı” karştı görüşlerine, katılmaktadır.

7. Tümevarım: Yine Ta’lim-i Edebiyatın üçüncü bölümünde istiarenin çeşitlerini ifade ederken yazar öncelikle çokça örnek veriyor. Akabinde ise; o örneklerin tam zıttı sayılabilecek örnekler vererek okuyucunun zihninde etraflıca bir fikir oluşmasını sağlıyor (Ekrem, 1911, ss. 242-243).

8. Tanık gösterme: Ta’lim-i Edebiyat’ta 99 (Doksan dokuz) Türk edebiyatı yazarı, yazılı ve basılı yayından; 609 (altı yüz dokuz) örnek metin; 12 (on iki) Dünya edebiyatı yazarı, yazılı ve basılı yayından 15 (on beş) metin; Arap Edebiyatı’na ait anonim söz, Türk halkının günlük yaşamda kullandığı 34 adet halk söyleyişi bulunmaktadır (Ekrem, 1911).

10. Soru-cevap: “Öyle olduğu halde birinci misalde (ne)lerden sonra kelime-i isbad ve diğerlerinden kelime-i nefy kullanılması bize tayin eden şey nedir?” (Ekrem, 1911, s. 100) Sanat ve Edebiyatta Güzellik Neden İbarettir? (1911, s. 58).

11. Tümdengelimi yöntemi: de Ulviyet konusu konunun özelliklerinin sıralanmasının ardından verilen örnekler ile açıklanmıştır (Ekrem, 1911, s. 27).

Takdir-i Elhan

1301 yılında Mahmud Bey Matba’asında (İstanbul’da) basılan eser, 85 sayfadan oluşmaktadır. Rezaizade Mahmut Ekrem, Takdir-i Elhan’da Menemenlizade Tahir’in, Elhan kitabındaki Mazi, Merhamet, Kitabe-i Seng-i Mezar, Şiir Nasıl Söylenir, Viktor Hugo, Kafiyesiz Bir Şi’r adlı şiirleri üzerinden kendi edebiyat anlayışını öğrencisi Menemenlizade Tahir’e ve okurlara aktarmıştır.

1. Disiplinlerarası yaklaşım: Güzel sanatların iki farklı kolu arasında anlamlı bir bağ kurarak farklı iki disiplini aynı konu çevresinde buluşturmuştur. Bu etkili öğretim yöntemini “Şi’r resim gibidir.” (Rezaizade Mahmut Ekrem, 1886, s. 14) sözü ile de tasdiklemiştir. Bu görüşüne ek olarak edebiyatta söz sanatlarının önemini vurguladığı bir diğer bölümde “Resim sanatında renkleri uydurmak ne denli zor ise edebiyatta da manevi değerleri güzel bir dille aktarmak, özellikle de konuya uygun düşürmek zordur, görüşündedir.” (Rezaizade Mahmut Ekrem, 1886, ss. 15-17). Güzel sanatların iki farklı kolu arasında anlamlı bir bağ kurarak farklı iki disiplini aynı başlık çevresinde buluşturmuştur.

2. Hayatilik: “Şa’irler içinde tabi’atı taklide sa’y edenlerdir ki mesleklerinde daima müterakki olup giderler” (Ekrem, 1886, s. 10).

3. Yakından uzağa: Victor Hugo’dan önce kendi edebiyatımız içerisinde yetişmiş Fuzuli, Baki, Nedim, Nef’i gibi pek çok divan şairimiz ile Nergisi, Veysi, Sinan Paşa, Okçuzade gibi nasirlerden bahsetmesi ve eserleri içerisinde yer alması gerektiği fikrini savunur (Arseven, 2008).

4. Tümevarım: Gerçek edebiyat insandan yola çıkarak gerçek kaynağına yani yaşama ve doğaya ulaşır (Ekrem, 1886, s. 13-14).

5. Tanık gösterme: 15 Türk, 10 tane de yabancı yazar, eleştirmen ve şairden bahseder. Türk şair, yazar ve eleştirmenlerin 8 tanesinden direk örnekler verirken 2 yabancı şair, yazar ve eleştirmenin eserlerinden örnekler vermiştir (Ekrem, 1886).

6. Soru-cevap: His ve fikir konularını açıklarken “Bunların ikisinin de havi oldukları his ve fikrin yeniliğini inkar etmem iktiza ederse iddi’a bile ederim. Ancak her yeni fikir güzel mi olur?” (Ekrem, 1886, s. 13) şeklinde öğrencileri gibi gördüğü okuyucularına bir soru daha yöneltir.

Takrizat

Övgüler (Kamus-ı Türki, 2005) manasına gelen Takrizat kitabı, Rezaizade Mahmut Ekrem’in 87 sayfadan oluşan eleştiri mektuplarından oluşur. Kitapta toplamda on üç mektup şeklinde makale yer almaktadır.

1. Disiplinlerarası ilişki: Gözyaşları İçin makalesinde, gözyaşının düzgün izahı için iyi bir fizyoloji bilgisine sahip olmak gerektiğini ifade etmiştir.

2. Hedef kitleye görelilik: Tebessüm şiirinin içerisinde geçen bir bölümü beğenmediğini ifade ederek bunun sebebinin de; yazarın o Tebessüm metninin bir kısmını Fransızca bir çeviriden birebir alması şeklinde açıklar. Öncelikle yakındaki konu, şive ve tarza uygun yazmasını, yazar olarak hedef kitlesini uygun seçmesinin ve o doğrultuda edebi eserler yazmasının doğru olacağını söylemiş ve eğer çeviri eserden öykünülecekse de Türkçeye ve Türk yaşantısına yedirilerek eserlerde kullanılmasının daha uygun olacağını ifade etmiştir.

3. Yakından-uzaya: Gözyaşları İçin adlı makalenin eleştirisi esnasında, eleştirinin daha nitelikli olması amacıyla, öncelikle kendi eserlerinden Ta'lim-i Edebiyat ve Zemzeme III'ten örnek verir. Sonrasında ise dünya edebiyatından sırasıyla "Volter, Meprizon ve Oktav Föye"den örnekler verir.

4. Örnekendirme: Türk ve Dünya Edebiyatına ait şair ve yazarlardan sıklıkla örnekler vermiştir. Takrizat'ta 9 (dokuz) Türk yazar, 6 (altı) yabancı yazara yer verilmiştir: Mehmed Ali Bey , Seyyid Abdülzade Mehmed Tahir , Serkis Orpilyan, Rezaizade Mahmut Ekrem, Kanuni Sultan Süleyman , Abdülhak Hamid Tarhan, Halid Ziya Uşaklıgil, Volter, Victor Hugo, Oktav Föye, Rafael, Shakespeare, Leconte de Lisle, Alexandre Dumas, Homeros, Juvenal. Halk söyleyiş ve deyimlerine de yer verilmiştir.

5. Soru- cevap tekniği: "Mecmuanız için bir isim istemişsiniz. Bunu teşkil eden asarın her biri bir levha-i rengin-i tulu'u andırırken hey'et-i mecmua'sıyla namına niçin (Tuluat) denmesin" (Ekrem, 1898, s. 11).

Kudemadan Birkaç Şair

Konstantiniye Matbaasında 1305 yılında, Maarif Nezareti ruhsatı ile basılan yazarın "Kudemadan Birkaç Şair" adlı kitabı 60 sayfadan oluşan bir el kitabı niteliğindedir. Kitap, aslen Ta'lim-i Edebiyat'ı destekleyici bir kitap olarak, meraklısına hitaben yazılmış, yine ders notlarından oluşturulmuştur.

Bu kitabında da diğer kitaplarında gözlemlenen ve dönemi için farklı ve ilerici sayılabilecek edebiyat eğitimi özellikleri, ilke, yöntem ve stratejileri bulunmaktadır.

1. Hedef kitleye görelilik: Bu hususta Kudemadan Birkaç Şair adlı eserinde Baki'yi anlattığı bölümde; Baki'ye kadar olan şairlerin o zamana kadar, sanatlı söyleyiş adına, şiir dilini farklı dillerin boyunduruğuna soktuğundan bahseder ve bunun gereksiz bir uğraş olduğunu belirtir. Çünkü hedef kitleye hitap etmeyen şiirlerin edebi yönlerini zayıf bulur.

2. Hayatilik: Bu ilke doğrultusunda kitapta Nabi'yi anlattığı bölümde "Hatta bir adama şiirde fevkalade bir maharet ve kudret isnad olunduğu zaman: "Nabi gibi söyler" diyenler yakın vakitlere kadar çok bulunurdu." (Ekrem, 1887, s. 28) şeklinde Nabi'nin şöhretinin derecesini anlatmıştır. Bunu anlatırken de yaşamın içinden, toplumun kendi dinamiği içerisinde kendiliğinden oluşan, anonim bir söze yer vererek bu görüşü somutlaştırma yoluna gitmiştir.

3. Buluş yoluyla öğrenme stratejisi: Kudemadan Birkaç Şair kitabı şair ve yazarlar üzerinden ilerlediği için; öncelikli olarak o şair yahut yazarın Ekrem açısından, örnekler yardımı ile edebi önemi ve özellikleri, arkasından o şahıs ile ilgili farklı yorum yapanların zıt örneklerine yer vererek sonucunda da okuyucuya (öğrenciye) soru ya da şahsi yargısını ihtimal cümleleri ile tamamlayarak, bir nevi yorumu okuyucuya (öğrenciye) bırakır.

4. Örnekendirme: Kudemadan Birkaç Şair adlı kitabında, 44 Türk şairin görüş ve sözlerine yer verilmiş ve alıntı yapılmışken, üç yabancı yazar ve şairden alıntı yapılmamıştır. Kitapta kendilerine birer bölüm ayrılmış on bir şair ve yazar arasında olmalarına karşın-kendi bölümleri de dahil- örneklerine yer verilmemiş kişilerde mevcuttur. Bunlar: "Şeyh Galib, Pertev Paşa, Sami Paşa"dır.

5. Soru-cevap tekniği: Kitabında Şeyh Galib'i anlattığı bölümde yazar ile ilgili örnekler ve başka yazarların Şeyh Galib ile ilgili örneklerine yer verdikten sonra "... tarzındaki mühmel ve münasebetsiz lakırdılarına değil, en müntehab, en rengin, en manidar şiirlerine nazire söylemek istenince neden muvaffak olamasın?" (Ekrem, 1887, s. 56) şeklinde okuyucuya(öğrenciye) soru yöneltir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Ders kitabı niteliğindeki dört eserde eğitimsel açıdan yapılan incelemeler sonucunda; Rezaizade Mahmut Ekrem'in örnek ve açıklamalarında eski veya yeni Türk yazarlarına, yabancı yazarlardan daha çok yer verdiği sayılarla tespit edilmiştir. Özellikle Ta'lim-i Edebiyat ve Kudemadan Birkaç Şair adlı kitapları öğretmenliği esnasında oluşturduğu ders notlarından oluşması sebebiyle; edebiyat dersleri esnasında, sözlü olarak da bu hususa bilhassa dikkat ettiği gerçektir. Türk edebiyatının batılı biçimlerle ifade edilebileceğini savunmuştur. Kaplan (2007, s. 79) da çalışmasında

Recaizade Mahmut Ekrem'in her zaman eski edebiyat düşünce ve fikir yapısına batılı biçimler getirmenin şiir açısından daha uygun olacağını savunduğunu belirtmiştir.

1879-1884-1888-1896 yıllarında yazdığı bu kitaplarında yenilikçi ve günümüz ile örtüşen eğitim ilke, strateji, yöntem ve teknikleri ile ilgili örnek bulgulara rastlanmıştır. Kitaplarındaki bu etki, dönemin öne çıkan yeniliklerini (batı felsefesi, edebiyatı ve zihniyetini) yerinde, kendi dilinden öğrenebilme becerilerine sahip olmasına pek tabi bağlanabilir. Özellikle araştırmada ele alınan kitapların yazımında özellikle Ta'lim-i Edebiyat kitabında L'efranc adlı Fransız yazardan etkilendiği bilinmektedir.

Duman (2014) da araştırmasında yazarın kitabında üslûp konusunu Türk edebiyatına kazandırmakla kalmadığını, fesahat ve edebî sanatların izahlarında bile yenilikler yaptığını belirtir.

Uzun yıllar Mekteb-i Sultani ve Mekteb-i Mülkiye'de öğretmenlik yapmıştır. Burada öğrenciler ile birlikte edindiği ders içi ve ders dışı etkinlikleri ve gözlemleri onun öğretmenliğini çok fazla etkilemiş ve bu alanda önemli bir tecrübeye sahip olmasına olanak sağlamıştır.

Yazdığı roman ya da tiyatrolardan ziyade, eleştiri ve ders kitapları ile dönemini ve gelecek nesil edebiyat zihniyetini etkilemiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda bu doğrultudaki çalışmaları, Servet-i Fünun edebiyatını meydana getirmiştir ve kendisinin de uzun uzun üzerinde durduğu Fikir ve Zihniyet kavramlarının önemi kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Bu sebeple yetiştirilecek öğrencilerin amaçlanan hedef ve doğrultularının Fikir ve Zihniyet çalışmalarının sistemli, ilerici, geliştirici bir yapıya sahip olması gerekmektedir.

Ders kitaplarında ön plana çıkan en önemli özellik örneklerin çokluğu ve çeşitliliğidir. Verilen örneklerle aynı zamanda gerçekleşen kültür aktarımı ve yabancı edebiyattan örneklerle gerçekleştirilen karşılaştırmalı edebiyat örneklerinin etkililiği ve önemi tespit edilmiştir.

Yapılan incelemeler sonunda,Recaizade Mahmut Ekrem'in öğretmenliğinin de etkisiyle edebiyat eğitiminde o dönem şartlarına göre ileri teknikler kullandığı tespit edilmiştir ve şu öneriler geliştirilmiştir:

1. Türk Dili ve Edebiyatı eğitim tarihinde Recaizade Mahmut Ekrem'in araştırmaya konu olan kitaplarının çokça yer edinmemiş olduğu alanyazın içerisinde tespit edilmiştir. Özellikle Ta'lim-i Edebiyat, Kudemadan Birkaç Şair, Takdir-i Elhan ve Takrizat adlı eserlere Türk Edebiyatı Eğitimi tarihinde daha geniş yer verilebilir.

2. Türk Eğitim Tarihi incelendiğinde günümüz sisteminde kullanılan eğitim ilke, strateji, yöntem ve tekniklerinin ilk defa 1879 yılında kullanıldığı belirlenmiştir. Türk Eğitim Tarihi literatüründe, Recaizade Mahmut Ekrem'in ilgili basılı kaynaklarına da yer verilebilir.

3. Recaizade Mahmut Ekrem, uzun yıllar Mekteb-i Sultani ve Mekteb-i Mülkiye'de öğretmenlik yapmıştır. Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi ile ilgilenen herkesin öncelikle, öğretmenlik mesleğinde gerekli tecrübeyi kazanması ve akabinde kalıcı eserler bırakmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz.

4. Türk Dili ve Edebiyatı ders kitapları yazarlarının çağın önde gelen eğitim felsefelerini, edebiyatlarını ve anlayışını yerinde, kendi dilinden öğrenebilme beceri ve olanaklarına sahip olması gerekmektedir.

Extended Summary

Introduction

Recaizade Mahmut Ekrem, who was mentioned repeatedly in 19th century Tanzimat literature, is an acknowledged author considered widely successful regarding his novels, plays and translations. The deaths of his children sequentially affected his life and literature sense deeply. The most admirable poem of his is “Nijad Ekrem” which was written for his deceased son.

Although his sense of literature that he created by combining eastern and western literatures is not sufficient to create masterpieces, his criticisms and literature studies opened the way for following authors and men of letters. Considering this fact, it is fair to say that his teacher identity affected the future course of Turkish Literature. During his years as a lecturer in Mekteb-i Mülkiye and Mekteb-i Sultaniye, the founders and members of Servet-i Fünun literature, which was born after the Tanzimat era, such as Tevfik Fikret, Cenab Şahabettin, Menemenlizade Mehmet Tahir and Safveti Ziya continued their literature life under his influence. The conflict between him and Muallim Naci about old and new literature, for which he received a warning from the government, is the most talked about literature subject of that era. Therefore, it is safe to say the new era of Turkish literature, Servet-i Fünun, was born in the school corridors as a result of this conflict.

The textbooks and criticisms, which can be considered as textbooks as well, of Recaizade Mahmut Ekrem, who reflects his teacher role in everything about his life, from clothing, manners, discussions to the value he gives to literature, overshadow most of the literary works he wrote. In this study, the books evaluated regarding the Turkish Education System are: Ta’lim-i Edebiyat, Takdir-i Elhan, Takrizat, and Kudemadan Birkaç Şair.

Ta’lim-i Edebiyat is a school book written by Recaizade Mahmut Ekrem during his years at Mekteb-i Mülkiye as a teacher. This particular book was used in this school at which he taught for many years. Takdir-i Elhan was published with his criticism of his student Menemenlizade Mehmet Tahir’s poetry book, which is called Elhan. Menemenlizade Mehmet Tahir sent his books to his teacher ahead of publishing, to ask his opinions. At first, Recaizade Mahmut Ekrem wanted to write poems only about the poem called Elhan, but once his writings become criticisms of Turkish and world literature, they were published as a book. Takrizat is a collection of letters, including criticisms about young poets and authors’ works, which were sent to Recaizade Mahmut Ekrem. Kudemadan Birkaç Şair consists of his literature lesson notes, which he prepared as an extra resource during his teaching years for literature enthusiasts. Moreover, these are published as an additional resource for Ta’lim-i Edebiyat, which was surprising for him too, as he stated in the abstract of the book that the lesson notes which he never thought would be published were also published as a pocket book.

The problem of this study is that there are similar education strategies, methods, techniques and education principles in the current education system, when his education literature books and current textbooks are compared. The purpose of the thesis is finding these similarities, comparing them with each other and highlighting them. The importance of the study is discovering these common points between Tanzimat literature and the current education system. Moreover this situation is not a coincidence. It is known that Recaizade Mahmut Ekrem inspired the book called *Traité Théorique et Pratique de Littérature* written by the French writer Lefranc.

Method

In order to determine the findings, the literature scanning model was applied. The possible limit of the study was twenty six books of Recaizade Mahmut Ekrem which were written about his art life, teacher identity and various other topics. The sampling of the research consists of Recaizade Mahmut Ekrem’s Ta’lim-i Edebiyat, Takdir-i Elhan, Takrizat, and Kudemadan Birkaç Şair, which are considered as literature textbooks.

Result and Discussion

Once the data had been analysed, examples of the current education system’s strategies, methods and techniques, such as interdisciplinary studies, student dependence, conduct of life, from easy to difficult, discovery learning strategies, inductive method, sampling (typification), and question and answer teaching method, were detected. It has been concluded that Recaizade Mahmut Ekrem and his relevant books should be included in literature education and especially literature textbook anthologies.

Kaynaklar / References

- Arseven, T. (2008). *Her güzel şey şiiirdir: Takdir-i Elhan metin-inceleme*. Ankara: Salkımsöğüt Yayınları.
- Bolayır, A. E. (1921). *Recaizade Mahmut Ekrem Bey: Hayatı ve asarı*. İstanbul: Evkaf-ı İslamiyye Matbaası.
- Özgül, M. K. (2007). *Hatıralar – Ali Ekrem Bolayır*. Ankara: Hece Yayınları.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş* (3. baskı). Trabzon: Pegem A Yayıncılık.
- Duman, M. A. (2014). Bilge Cato'nun retorik algısındaki Hellenistik baskıdan Recâizâde Mahmut Ekrem'in belagat ilmi çehresinde yaptığı yeniliklere yahut medeniyetlerin medar-ı iftiharları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 197-210.
- Ekrem, R. M. (1886). *Takdir-i Elhan*. İstanbul: Dersaadet, Mahmud Bey Matba'ası.
- Ekrem, R. M. (1887). *Kudemadan birkaç şair*. İstanbul: Taş baskı.
- Ekrem, R. M. (1898). *Takrizat*. İstanbul: Alem Matba'ası.
- Ekrem, R. M. (1911). *Ta'lim-i Edebiyat*. İstanbul: Mihran Matbaası.
- Kaplan, M. (2007). *Tevfik Fikret – devir, şahsiyet, eser*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Okay, O. (2005). *Batılılaşma devri Türk edebiyatı*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tansel, F. A. (1953). Muallim Naci ile Recaizade Ekrem arasındaki münakaşalar ve bu münakaşaların sebep olduğu edebi hadiseler. *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 10, 159-200.
- Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi. (2010). (1. Baskı. Cilt. 2. s. 1169). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tekşan, K., & Yüksel, S. (2010). Recaizade Mahmut Ekrem'in edebiyat öğretimindeki önemi. *Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu II* (ss. 831-836). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Tosun, H. (2010). *Ali Ekrem Bolayır'ın Namık Kemal ve Recaizade Mahmut Ekrem hakkındaki görüşleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Türk Dünyası Ortak Edebiyatı-Türk Dünyası Edebiyat Tarihi. (2006). (1. Baskı. Cilt. 7). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Türk Dünyası Ortak Edebiyatı-Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi. (2003). (2. Baskı. Cilt. 3). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.